BIBLIOGRAFIE

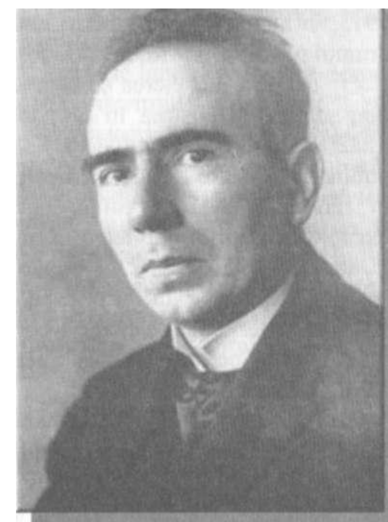
1. Compagnon, Antoigne, *Cele cinci paradoxuri ale modernității,* Editura Echinox, Cluj, 1998.
2. Cristea, Valeriu, *Spațiul în literatură,* Cartea Românească, București 1979.
3. *Dicționarul literaturii române de la origini pană la 1900,* Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1979.
4. Eminescu, Mihai, *Opere,* vol. IX, *Publicistică* (1870-1877). Studiu introductiv de Alexandru Oprea, Editura Academiei R.P R București 1980.
5. Mareea, Pompiliu, *loan Slavici,* Editura pentru Literatură București 1965.
6. Marino, Adrian, *Modern. Modernism. Modernitate,* Editura pentru Literatură Universală, București, 1969.
7. Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc.* Editura Eminescu, București, 1991.
8. Popescu, Magdalena, *Slavici,* Editura Cartea Românească, București 1977.
9. Popovici, Vasile, *Eu, personajul,* Editura Cartea Românească București 1988.
10. Slavici, loan, *Opere,* vol. I-VII, studiu introductiv și cronologic de Dimitrie Vatamaniuc, Editura Național, București 2001.
11. Sadoveanu, Mihail, *Opere,* vol. IX, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957.
12. Steinhardt, Nicolae, *Monologul polifonic,* ed. a Il-a, ediție îngrijită și prefață de Virgil Bulat, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
13. De Tocqueville, Alexis, *Despre democrație în America,* Editura Humanitas, București, 2005.
14. Torouțiu, I. E., *Studii și documente literare,* II, Institutul de arte grafice Bucovina, București 1932.
15. Tudoran, Eugen, *Secțiuni literare,* Editura Facla, Timișoara, 1973.
16. Ungureanu, Cornel, *Mitteleuropa periferiilor,* Iași, Editura Polirom Iași, 2002.
17. Zaciu, Mircea, *Jurnal,* Editura Albatros, București, 1996.

VASILE PÂRVAN, OMUL ȘI SAVANTUL (1882 - 1927)

Conf. univ. dr. Marius loan Grec
Universitatea de Vest „ Vasile Goldiș " Arad

Viața lui Vasile Pârvan a fost nedrept de scurtă, dar plină de realizări remarcabile, care vor face din el cel mai important deschizător de drumuri în arheologia națională.

Viitorul mare arheolog român vedea lumina zilei într-o obscură așezare din județul Bacău, cătunul Perchiu din comuna Huruiești. Părinții săi s-au preocupat de pregătirea viitorului savant cu foarte mare atenție, tatăl său fiindu-i de altfel și primul pedagog. Acesta l-a supravegheat cu atenție, pregătind terenul fertil pe care se va clădi viitoarea carieră fulminantă a celui care va rămâne veșnic tânăr, atât prin operă cât și prin vârstă.

Aprofundarea limbilor de circulație europeană (germana, engleza, franceza) i-au permis lui Pârvan să se racordeze școlii istorice europene și să impulsioneze cercetarea arheologică românească. Pregătirea universitară desăvârșită în cadrul secției de istorie a Facultății de Litere din București, sub îndrumarea unor profesori de excepție (loan Bogdan, Dimitrie Onciul, Nicolae Iorga) îi va permite tânărului Pârvan să-și impresioneze contemporanii.

Anul 1909 (la vârsta de 27 de ani) îi aduce titlul de doctor în istorie, cu o lucrare de excepție „Naționalitatea magistraților din Imperiul Roman" (în limba germană), sub îndrumarea vestitului om de cultură C. Cichorius. în același an este numit - la intoarcerea în țară - Membru corespondent al Academiei Române, Profesor de istoria antică la Universitatea București și Director al Muzeului Național de Antichități, trei poziții care aveau să-1 împingă în vârful piramidei cercetării științifice și să-1 epuizeze prematur.

La acceptarea sa ca Membru plin al Academiei Române (în anul 1913) el a ținut să-și sublinieze crezul, care i-a marcat întreaga existență: *.JȘtiința pe care am cercetat-o și am iubit-o cu patimă mi-a dat o concepție gravă, aș putea zice tragică, despre viață... M-am deprins a vedea doar două lucruri vrednice de străduințele și iubirea noastră: cultul pios al amintirii lăsate de resturi și ruine,*

cultul entuziast al geniului omenesc, continuu învins și continuu din nou biruitor. "'

Primul contact cu monumentele antice, scoase la lumină în țară, îl reprezintă studiul „Cetatea Tropaeum", din anul 1911. Este vorba despre o valorificare, din perspectiva istoricului, a ruinelor orașului Tropaeum Traiani de lângă Adamclisi, vestigii explorate anterior de Gr. Tocilescu și G. Murnu. Studiul se remarcă prin încercarea de reconstituire a aspectelor esențiale ale evoluției stăpânirii romane în Dobrogea.

în același an, Pârvan începe propriile campanii de săpături sistematice, pe baza unor metode noi, la Ulmetum (Pantelimonul de Sus - Dobrogea). Cercetările au durat aici patru ani, rezultatele arheologice și epigrafice fiind deosebit de valoroase. în paralel au fost efectuate numeroase alte cercetări în Dobrogea, Moldova și Oltenia. Rezultatele cercetărilor au fost valorificate în anul 1913, în lucrările „Descoperiri nouă în Scythia Minor", „Castrul de la Poiana și drumul roman prin Moldova de Jos" și „Știri nouă din Dacia Malvensis".

După încheierea cercetărilor de la Ulmetum, Vasile Pârvan deschide un nou șantier, la Histria. în proporții amplificate, acest șantier este continuat și astăzi de noile generații de arheologi. Rezultatele cercetărilor sale nu au fost publicate de către tenacele arheolog, cu excepția inscripțiilor, 150 de exemplare în limbile greacă și latină; unele dintre acestea au o importanță istorică excepțională, fiind publicate în numerele V, VII ale revistei „Histria" și revista „Dacia", II, 1925.

Săpăturile lui Pârvan, pe lângă importanța rezultatelor lor documentare, au avut și fericitul efect de a consolida o școală românească de arheologie și istorie veche, pe care el însuși a reușit să o creeze, prin excepționalele sale calități de organizator și profesor.

în anul 1923, Pârvan publica, într-un limbaj accesibil, caracterizat de el însuși „pe înțelesul tuturor", o primă sinteză istorică a rezultatelor cercetărilor sale din Scythia Minor, sub titlul „începuturile vieții romane la gurile Dunării". Tot atunci redacta două articole consistente intitulate: „Pătrunderea elenică și elenistică în Valea Dunării" și „Considerații asupra unor nume de râuri daco-scitice".

în acest moment, în activitatea arheologică a lui Vasile Pârvan se produce o cotitură fundamentală, cu urmări deosebit de importante asupra dezvoltării arheologiei românești. La specialitatea lui, civilizația greco-romană, a adăugat un nou domeniu de cercetare: preistoria. Preocupările lui anterioare legate de acest domeniu se mărginiseră în a încuraja cercetările colegului său I. Andrieșescu. Acum însă, din dorința de a aprofunda problematica originii poporului român, avea să se ocupe el însuși de acea parte a arheologiei care

Analele Academiei Române. XXXV, Dezbateri, pp. 151 - 158.

cercetează vremuri pentru care izvoarele scrise sunt foarte rare sau lipsesc cu desăvârșire. începe organizarea unor cercetări arheologice sistematice, cu deosebire în așezările referitoare la cultura geto-dacilor din a doua vârstă a fierului. Pe baza acestor cercetări, nefinalizate însă, trece la redactarea unei întinse sinteze istorico-arheologice despre protoistoria Daciei, pe care a intitulat-o „Getica". Această voluminoasă lucrare, care în intenția autorului nu avusese un caracter definitiv, ci numai rolul de îndrumare și de stimulare a unor noi cercetări, a devenit una dintre cele mai importante producții istoriografice românești. Pârvan a reușit — pentru prima oară — să pună în evidență măreția geto-dacilor. „Getica", publicată în 1926, avea să exercite o largă influență în cultură. Dominată până atunci, aproape exclusiv de ideea romanității, cultura română trebuia, de acum înainte să acorde un loc tot atât de însemnat și ideii despre originea autohtonă a poporului român. Efortul lui Pârvan de a scrie această operă este cu atât mai impunător, cu cât în același timp el a continuat să ducă la capăt celelalte sarcini pe care și le asumase, chiar cu o intensitate mărită.

în ultimii săi ani (1924-1927), a scris numeroase lucrări valoroase despre antichitatea greco-romană: „Săpăturile de la Histria, inscripțiile: a treia serie"; „O nouă inscripție la Tomis"; „Noi considerații asupra episcopatului Sciției Minore"; „Despre un relief inedit din secolul al VH-lea reprezentând pe Sfânta Fecioară" (toate în limba franceză). Nu a neglijat nici preocupările pentru preistorie, publicând: „Dacii la Troia", „Considerații asupra mormintelor celtice de la Gruia", „Statuia-menhir de la Hamangia", „Dacia în epoca celtică" (toate în limba franceză) etc.

De asemenea, sub conducerea și din inițiativa lui au apărut primele trei volume din „Ephemeris Dacoromâna" („Buletinul român") și primul volum din „Diplomatarium Italicum" („Culegere de documente din Italia"), anuare ale Școalei Române din Roma.

Prodigioasa sa activitate nu a mai putut fi continuată. Organismul său uzat de atâtea eforturi, nu a putut rezista unei intervenții chirurgicale banale. Astfel, la 26 iunie 1927, Vasile Pârvan își dădea sfârșitul într-un sanatoriu din București. Se stingea astfel, una dintre cele mai mari personalități intelectuale ale țării, în plină strălucire a activității sale, la o vârstă care nu însumase 45 de ani[2].

Prea puține au fost însă preocupările celor care au studiat opera lui Vasile Pârvan de a se ocupa de OMUL - Pârvan. Ideea de a aborda această temă, a Omului, raporturile cu cele două surori ale lui, mi-a venit, într-un fel, din întâmplare. într-una din zile am regăsit în propria-mi bibliotecă unul dintre

[2] R. Vulpe, Notă biografică, în V. Pârvan, *Dacia* (civilizațiile antice din țările carpato-danubiene), București, 1972, pp. 7-19; C. Preda, *Enciclopedia istoriografiei românești* (coordonator Șt. Ștefănescu), București, 1978, pp. 258-259; M. P. Dâmbovița, *Scurtă istorie a Daciei preromane,* Iași, 1978, p. 11; F. Kellogg, *O istorie a istoriografiei române,* Iași, 1996, pp. 66-74.

volumele dragi mie, lucrarea lui Vasile Pârvan „Dacia", ediția din 1957, volum omagial reeditat cu ocazia comemorării a 30 de ani de la trecerea în eternitate a celui mai important arheolog român, traducere a manuscrisului original francez de Radu Vulpe. Volumul era cumpărat în perioada studenției (1980 — 1984) de la un anticariat din centrul Clujului (dispărut între timp) și mi-a atras atenția încă de atunci. Purta o dedicație pe pagina a doua, pe spatele fotografiei care îl înfățișa pe marele disparat. Dedicația suna astfel:

„ Sincerului admirator și rar om de societate I. R. Ladea,
din partea surorii autorului. ",
semnat: „ Elvira Pârvan Apăteanu " (a se vedea reproducerea).

Mai târziu, într-unui din numerele excelentei reviste de cultură *„Manuscriptum"* (Nr. *21* 1972 - 7, anul III), revistă editată de Muzeul Literaturii române (Director fondator: D. Panaitescu-Perpessicius; director: Al Oprea, acompaniat de o echipă redacțională de excepție: Constandina Brezu, Diana Cristev, Corin Grosu, Nicolae Florescu și Romulus Vulpescu), descopeream câteva scrisori ale lui Vasile Pârvan către surorile lui: Elvira și Lucreția, care mi-au atras atenția. Scrisorile, publicate de Marin Bucur, făceau parte din colecția Elvirei Apăteanu, cea care în cartea din biblioteca mea semna și cu numele de fată, Pârvan.

Parcurgând aceste scrisori, descopeream un tânăr (atunci doctorand la Berlin și lena - era perioada 1904/1905) deosebit de grijuliu față de surorile lui mai tinere, comportându-se cu acestea ca un adevărat părinte. La cei 22 - 23 de am ai săi, le dădea sfaturi, le educa prin lecții de erudită cultură umanistă, pe care o descoperi în cele șapte scrisori publicate.

fn preambulul uneia dintre scrisori (lena, 27 ian. 1905), Pârvan o îndemna pe sora sa, Elvira:

„Păstrează aceste scrisori și citește-le de câte ori ai vreme pe zi, numai așa sfaturile de aici vor deveni parte proprie a sufletului tău."

Se pare că acest îndemn a fost aplicat de către cele două surori - cel puțin în parte - dovadă scrisorile păstrate și publicate până în prezent. O parte dintre aceste scrisori au fost prezentate de către Alexandru Talex, în anul 1931, cu ocazia împlinirii a patru am de la moartea marelui arheolog și istoric[3]. Autorul articolului pomenea despre 24 de scrisori trimise de Pârvan de la Berlin și lena celor două surori ale sale; până astăzi o parte a acestor scrisori s-au pierdut sau au fost achiziționate de colecționari particulari.

Deși deosebit de tânăr, Pârvan gândește și se comportă față de surorile sale ca un adevărat om cu experiență, însușire proprie vârstei înaintate. Din acest

[3] Scrisori inedite ale lui Pârvan în *„Vremea",* IV, 1931, nr. 197, 26 iulie, continuă până la nr. 200, apoi se reia de la nr. 206, 27 septembrie, p. 4

punct de vedere, viitorul savant are același comportament în viața particulară ca și în activitatea științifică.

,Jteprezintă-ți o întreagă lume de căutători de senzații, de doritori de manifestări în mediul înconjurător, de puteri nehotărâte asupra direcției în care trebuie să se desfășoare, de speranțe și visuri mai mult fantastice decât ideale (te rog să bagi bine de seamă deosebirea) — și întreaga această lume crescută pe un teren fals ori propriu-zis incolor — educată pentru a-și avea mintea întâi și întâi la satisfacerea nevoilor materiale — la câștigarea unui post gras *în serviciul încă așa de elastic al statului - lipsită în sfârșit încă de la început de steaua călăuzitoare a unui ideal... idealist, ideal care să fie (ia seama) în legătură cu adevăratul suflet creat de împrejurările ideale naționale și sociale în care acea lume ar fi trebuit să se dezvolte.."* (Scrisoare adresată surorii Elvira — 26 ian. 1905, lena)

Deși foarte tânăr (în 1905 avea doar 23 de ani), Vasile Pârvan nu numai că se consideră „bătrân", dar se și comporta ca atare, având o atitudine critică față de tânăra generație: *„... toată această lume tânără a fost ... crescută întru admirarea streinătății și disprețuirea Românismului; ... era* o lume bolnavă, *doritoare de senzații pătrunzătoare ca parfumul de mosc și îmbătătoare ca patima neînfrânată; mai ai în vedere că limba streină de care dispunea era numai limba franceză și în sfârșit că, fiind* lipsită de ideal, *conducerea sufletească a acestei părți din societatea noastră trebuia fatal să fie luată de modă..."*

Se poate sesiza discrepanța uriașă care separă vârsta *fragedă* a autorului acestei scrisori și modalitatea de gândire *matură,* am putea spune chiar „bătrânească" a acestuia. Eternul conflict dintre generații poate fi regăsit în una și aceeași persoană: Vasile Pârvan.

Maturitatea tânărului istoric transpare și din atitudinile lui literare, pe care încearcă să le imprime și surorilor lui: *„ Zola este un om sănătos și voinic în scrierile lui, Baudelaire, Verlaine, Moreas și tot neamul lor sunt niște bolnavi, sufletește ca și trupește, niște oameni înăcriți, cari pentru a face efect asupra unei societăți blazate, recurg și ei la mijloace mai drastice;" alături cu D 'Annunzio să pui pe Tolstoi merge deși foarte greu căci ca ideal artistic cei doi autori sunt departe ca cerul de pământ; cel dintâi e păgân, cel de-al doilea creștin. Dar bietul Goethe, olimpianul Goethe, să-l cobori în această lume pătimașă și bolnavă, și cu el și pe Schiller. Iar ca culme: să înțelegi pe Eminescu, pe cel mat mare naționalist pe care l-au avut românii, pe cel mai idealist visător, mai neîntrecut versificator și mai genial cugetător, să-l înțelegi așa de fals încât să crezi că el ar putea sta în admirația cuiva la un loc cu Baudelaire, Verlaine și alte jigodii."*

Aceste sfaturi erau adresate, deopotrivă, ambelor surori; la final, Pârvan nu uită să menționeze: *„Citește scrisoarea ce-o trimet tot azi Lucreției; sunt sfaturi cari te privesc și pe tine. De asemenea dă această scrisoare și Lucreției. "*

Unele dintre scrisori sunt adresate ambelor surori în mod explicit, acestea începând prin formula: *„JJragi surori",* dar continuând cu amărăciunea celui care, deși dă sfaturi înțelepte, constată că acestea rămân doar vorbe înscrise pe hârtie, *„/l/w primit scrisorile voastre aproape una după alta și cuprinzând același lucru: amărăciune una împotriva alteia — neputința de a-mi urma sfaturile.*

Dacă nu vă puteți iubi, sau, mat mult, dacă nu puteți trăi ca prietene măcar, dacă nu ca surori, eu numai un singur sfat vă mai pot da - mai bine zis, numai o rugăminte vă mai pot face: să nu vă faceți rău una alteia, nu vă vorbiți de rău față de a treia persoană, șt dați-mi vo/i/e ca dacă între voi direct nu mai poate fi nici o legătură, atunci măcar prin fratele vostru să fie una. Scrieți-i dar separat, cum veți pofti, dar nu-i faceți nedreptatea de a nu avea încredere în el. " (Scrisoare datată 3 februarie 1905)

Pârvan se simte dator față de surori în a le acorda o adevărată „consultanță de specialitate psihologică", punând neînțelegerile dintre cele două pe seama vârstei fragede și a lipsei pregătirii: *„Dacă inimile voastre sufăr, apoi activitatea voastră intelectuală să nu sufere. Dimpotrivă, munciți înzecit pentru a uita supărările ce v-ar apăsa și pentru a fi gata și în stare de a birui în lupta ce o veți da în curând. "*

Deși pare - prin numeroasele sfaturi pe care le dă surorilor - un om foarte ancorat în realitate, Pârvan se dovedește a fi, în unele momente, în afara acestei realități cotidiene, atitudine tipică pentru omul de știință superior, aflat deasupra procupărilor obișnuite: *"Când cade Pastele, și când începe Vacanța? Eu pe-aici habar n-am. "*

Aflat departe de țară, de surorile sale, Pârvan se simte dezrădăcinat, dar nimic nu-l poate opri să se gândească la cele mai dragi ființe, care erau singure, departe de el. Sfaturile „omului superior" răzbat și din următoarele rânduri: *„Când ne aflăm în fața unei persoane oarecare ce vorbește despre anume lucruri de interes general ori românesc (fie literatură, fie artă propriu-zisă, fie chiar știință popularizată), dacă noi ne aflăm sub nivelul intelectual al vorbitorului, vom fi foarte impresionați de talentul ori cunoștințele lui - aparente - și nu numai că vom lua ca bune lucrurile spuse de el, dar, când va veni prilejul să se vorbească despre aceste lucruri, noi vom susține tocmai ceea ce a susținut acel domn sau doamnă, chiar de-au fost lucruri necomplete sau false. De ce? Pentru că nouă ne-a lipsit mijlocul de control.* "(Scrisoare datată 22 martie 1905)

Sfaturile fratelui mai mare sunt competente, dar aglomerarea de judecăți emise despre oamenii de cultură la modă atunci sau intrați pentru totdeauna în memoria culturală colectivă pot avea efecte exact opuse dorinței sfătuitorului; iată un astfel de exemplu: *„... pentru a cunoaște societatea modernă sub toate fețele ei nu încetați a vă adresa la literatură. Cetiți pe Fogazzaro, pe Daudet (de pildă Jack) și pe Bourgei (în operile mai vechi, căci cele din urmă sunt toate tendențioase: clericale, Bourget fiind un catolic proaspăt convertit și deci cu atît mai fanatic). Si de asemenea, iară și iară, cetiți pe Thackeray, Dickens, Swift,*

Tennyson, și ca ideal poetic...geniul geniilor Shelley. Trec peste judecata asupra lui Hawthorne, D'Annunzzio și ... Sophocles, cu care (judecată) nu mă împac decît în parte. Si pentru ca să nu las pe Schopenhauer și din scrisoarea de azi, iată ce-ți pot spune intrucît te privește: Schop/enhauer/ e bun de cetit pentru a te deprinde cu decepțiile din viață... "

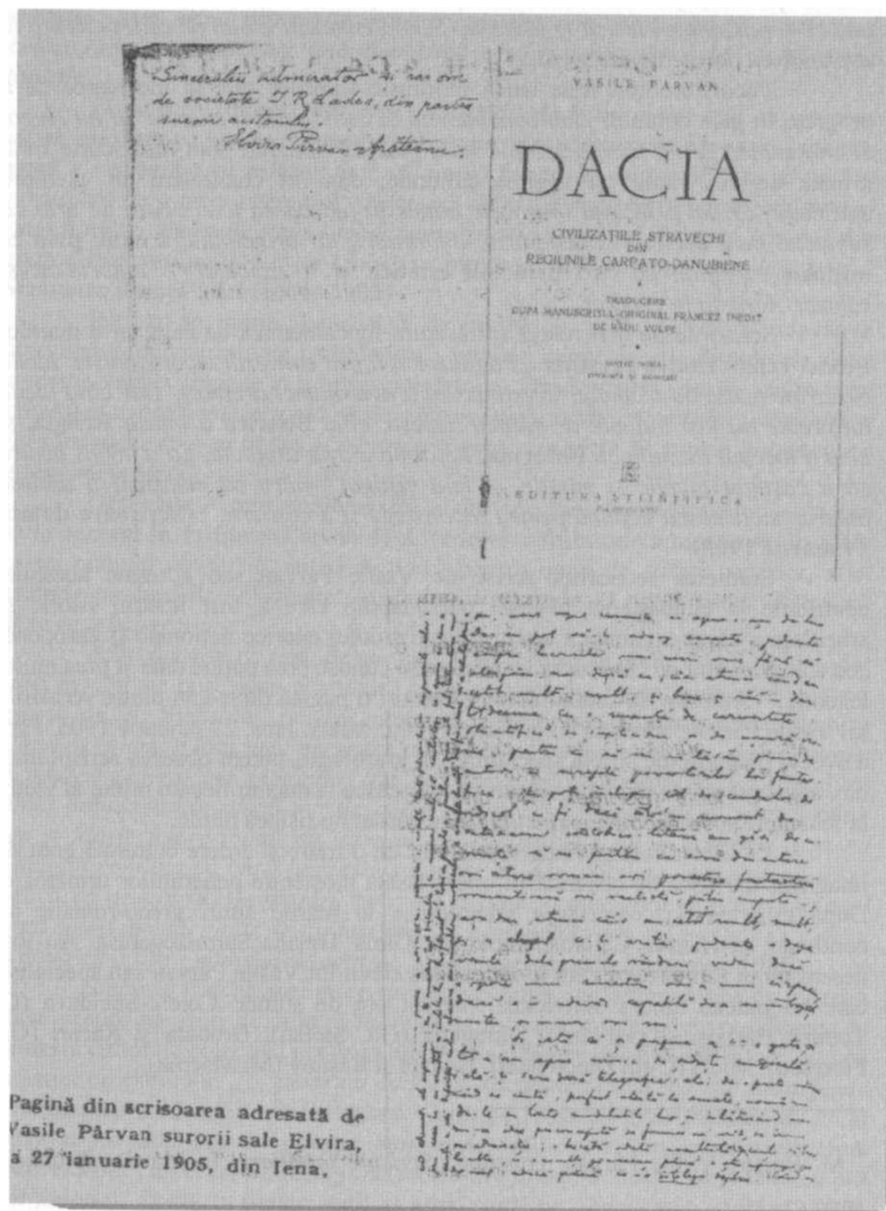
Uneori eruditul frate laudă eforturile surorilor sale în încercarea de a progresa în plan cultural: *„îmi comunici că ai cetit „Han d'lslande" a lui Hugo. Scurta critică ce i-o faci la început mi-a plăcut.* " Laudele sunt însă scurte fiind urmate de noi sfaturi și analize culturale; dăm în continuare un exemplu edificator: *„E un principiu îndeobște admis in judecarea unei opere de artă că subiectul nu e decît ceva accesoriu, informativ, iar principalul e* cum. prin ce mijloace, *sprijinit pe cari* principii estetice, *a «executat>> autorul acest subiect. Aceasta în general. "*

Scrisorile ne mai relevă o trăsătură fundamentală de caracter a marelui istoric: religiozitatea acestuia. *„Păgânismul a fost convertit de creștinism. Ideile Nazarineanului au triumfat. Creștinismul a avut atunci dreptate. Dar cînd ideile lui create au fost întinate de patime lumești, cînd* Biserica *a înjosit* Religia, *și cînd a început discuția cu* Reforma, *Reforma a avut dreptate. Ea a învins pentru că a câștigat inimile și mințile, și le-a cîștigat pentru că adevărul îi dăduse puterea sufletească deplină pentru a convinge și a converti. "* (Scrisoare datată 24 martie 1905)

Studierea scrisorilor scrise de Vasile Pârvan sau adresate acestuia, contribuie la cunoașterea imensei personalități care a fost ilustrul istoric și arheolog, a cărui existență a ars în folosul științei istorice naționale și europene, „cu atât mai mult cu cât asupra lui Pârvan se cunosc prea puține date și prea multe legende.[4]" Anexăm, la finalul acestor rânduri o pagină dintr-una dintre scrisorile lui Vasile Pârvan, adresară surorii sale Elvira, datată: lena, 27 ianuarie 1905. Fără a avea o pregătire de strictă specialitate în grafologie, putem observa scrisul unui om, adevărat om de știință, obișnuit să folosească la maxim fiecare minut al vieții, la fel cum folosea fiecare spațiu al foii de hârtie; nu risipea nimic.

La fel i-a fost și viața, scurtă, dar de o trăire și ardere culturală greu de imaginat, dar ușor de observat în opera lăsată moștenire generațiilor următoare. După moartea Sa, cercetările arheologice în marile situri greco-romane au continuat, la Histria, Callatis, Capidava, Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Au fost deschise noi șantiere, pe care le-au condus elevii lui Vasile Pârvan sau specialiști care nu puteau ignora activitatea marelui om de știință: Celeiu-Sucidava (D. Tudor), Bărboși și Garvăn - Dinogeția (Gh. Ștefan), Drobeta și Răcari (Gr. Florescu), Micia (C-tin Daicoviciu), Bologa și Râșnov (M. Macrea)...

[4] M. Bucur, Vasile Pârvan, epistolar: *Scrisori familiare,* în Manuscriptum, 2, 1972 (7), III, p. 140.

VASILE PÂRVAN

DACIA

CIVILIZAȚIILE STRĂVECHI DIN REGIUNILE CARPATO-DANUBIENE

TRADUCERE DUPĂ MANUSCRISUL ORIGINAL FRANCEZ INEDIT DE RADU VULPE

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ

Pagină din scrisoarea adresată de Vasile Pârvan surorii sale Elvira, la 27 ianuarie 1905, din Iena.

MEDALIA COMEMORATIVA „CENTENARUL PREPARANDIEI" DIN Arad-1912

Dr. August in Mureş an
Complexul Muzeal Arad

Medaliile redau în mod plastic evenimente petrecute odinioară, contribuie la cunoaşterea unor fenomene sociale insuficient explicate de alte izvoare, reliefează sentimentele umane în cadrul cărora a predominat întotdeauna dragostea faţă de glia strămoşească

Fig. 1

Printre documentele de metal care poartă atributele izvorului istoric autentic se remarcă şi medaliile şcolare. Ele aduc în atenţia noastră mărturii importante ale faptelor, gândurilor şi simţămintelor celor de dinaintea noastră, între ele se află şi medalia aniversării centenarului Preparandiei din Arad,

[1] Măria Dogaru, *Aspiraţia poporului roman spre unitate şi independenţă oglindită în simbol,* Edit. Ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1981, p. 7.